

informal learning in the former Yugoslav republic of Macedonia. Ministry of Education and Science and Centre for Adult Education. Elaborated in cooperation with ETF 09.05.2016. http://mrk.mk/wp-content/uploads/2015/05/VNFIL-Roadmap_angl-1.pdf (in English)

22. Statement by the European Association for the Education of Adults (EAEA) on the European Commission's communication on rethinking education. URL: http://www.eaea.org/media/news/2013/february/eaea_statement_rethinking_education.pdf. (in English)

23. Study on Analysis of Adult Learning Policies and their Effectiveness in Europe (2014) Consultation Document European Commission (DG EAC 16 June 2014). <http://omk-obrazovanje.gov.rs/wp-content/uploads/2015/02/Study-on-Analysis-of-Adult-Learning-Policies-and-their-Effectiveness-in-Europe-Consultation-Documents-15.pdf> (in English)

УДК 374:[338.48-6:001.89]

Лазаренко Наталія Іванівна – кандидат педагогічних наук, професор, ректор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ORCID ID 0000-0002-3556-8849

E-mail: lazarenkon12@gmail.com

Коломієць Алла Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ORCID ID 0000-0003-0536-0147

E-mail: allakolomiec2@gmail.com

Громов Євген Володимирович – кандидат педагогічних наук, начальник аналітично-організаційного відділу Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ORCID ID 0000-0002-0234-606X

E-mail: vdpu2004@i.ua

НАУКОВИЙ ТУРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ДОРΟΣЛИХ

Анотація. Авторами обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми. Автори статті дискутують щодо сучасних тенденцій розвитку Європейської системи освіти в ракурсі освіти дорослих; розглядають спектр пропозицій з боку країн Європи щодо участі фахівців

у програмах наукового туризму; визначають сучасний стан та можливість наукового туризму для професійного вдосконалення викладачів педагогічних університетів; окреслюють перспективи щодо залучення іноземних колег до участі у програмах наукового туризму на базі вітчизняних освітньо-наукових інституцій. Доведено, що науковий туризм є однією з найефективніших форм вивчення європейського досвіду. Нову інформацію, знання та вміння, здобуті під час наукових подорожей, викладачі педагогічних університетів мають активно використовувати у подальшій практичній професійній діяльності. Автори вважають, що Україна має значний потенціал у сфері наукового туризму за умови здійснення певних кроків, що сприятимуть розвитку інфраструктури, презентації наукових та освітніх здобутків, заохочення університетів і науково-дослідних центрів до інтенсифікації міжнародного наукового співробітництва.

Ключові слова: заклади вищої освіти, міжнародна співпраця, науковий та освітній туризм, освіта дорослих, педагогічний університет, підвищення професіоналізму.

Lazarenko Natalia – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Rector of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University
ORCID ID 0000-0002-3556-8849
E-mail: lazarenkonii2@gmail.com

Kolomiets Alla – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector in Scientific Activity at Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University
ORCID ID 0000-0003-0536-0147
E-mail: allakolomiec2@gmail.com

Gromov Ievgen – Candidate of pedagogical Sciences, Head of Research and Development Department at Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University
ORCID ID 0000-0002-0234-606X
E-mail: vdpu2004@i.ua

SCIENTIFIC TOURISM AS A TOOL OF ADULT PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Abstract. The authors substantiate the relevance of the researched problem. The authors discuss the main tendencies in the European education system development within the scope of adult education; consider the

propositions from the European countries concerning the scientific tourism programs; determine the modern state and possibilities of the scientific tourism in the process of professional improvement of the pedagogical universities' teachers; they outlined the perspectives of involving the foreign colleagues in scientific tourism programs on the basis of the Ukrainian educational institutions.

The authors also state that for effective training the pedagogical universities' teachers must be familiarized with the progressive experience of the future teachers' training in the European Union. The scientific tourism has been declared one of the most effective forms of the European experience study. The authors emphasize on the fact that the new information, knowledge, and skills, obtained during the scientific tours, must be actively used by pedagogical university teachers in their further practical professional activities. Therefore the use of the European experience will significantly accelerate the move of the Ukrainian pedagogical education towards the European standards.

It has been concluded that a considerable number of measures and steps must be undertaken as an adequate response to the world trend of students' and teachers' academic migration, and for attracting the representatives of other international scientific communities to the Ukrainian higher educational institutions. The main task is to conduct numerous promotional events presenting our scientific and educational achievements. It is also necessary to develop the infrastructure and encourage the activities of institutes, universities, research centers, aimed at educational and scientific international cooperation.

Key words: *adult education, international cooperation, higher education establishments, pedagogical university, professionalism improvement, scientific tourism.*

Постановка проблеми, її актуальність. У сучасному світі інтеграційні процеси охоплюють усе більшу кількість держав. У цьому відношенні Євросоюз є не лише одним із перших інтеграційних об'єднань, а найуспішнішим. Тому в багатьох країнах спостерігаємо зростання наукового й громадського інтересу до феномену європейської інтеграції, виявлення її сутності, визначення ступеня впливу на різні сфери життя окремих держав, зокрема й на освітню сферу, оскільки освіта в будь-якій державі залишається основним чинником її стійкого розвитку.

Після ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (з 1 вересня 2017 р.) Європейська інтеграція ставить перед системою освіти України нові виклики [4]. Європейський Союз зі своїми макроекономічними, макро-фінансовими, макро-технологічними, макро-політичними, макро-культурними вимірами визначає специфіку, динаміку, кордони, доміанти,

критерії та закони європейського ринку праці, який є полем реалізації особистості, об'єкта і суб'єкта освітнього процесу. Тому Європейський Союз стає виразником об'єктивно необхідних, системоутворювальних освітніх принципів, закономірностей і норм [3, с. 59].

В Україні, як і в усіх європейських країнах, освіта також вважається вирішальним чинником культурного прогресу держави й розвитку людських ресурсів. Урядова політика спрямована на приєднання країни до Євросоюзу. Відповідно до цієї мети Україна приймає і буде повною мірою використовувати досягнення законодавства ЄС у галузі «Освіта та професійне навчання». Участь України в цьому процесі допоможе домогтися рівноправного становища українських закладів вищої освіти і фахівців не лише в європейському, а й у світовому співтоваристві, розв'язати проблему визнання українських дипломів і зміцнити позиції фахівців на ринку праці.

Проте на практиці спостерігаємо чимало суперечностей, проблем і навіть парадоксів у системі вищої освіти України, що значно гальмують процес її інтеграції в європейській освітній і науковий простір. Реформування вищої та післядипломної освіти, її поступова стандартизація відповідно до світових тенденцій і європейських вимог здійснюється дуже повільно, оскільки перетинаються, стикаються соціальні, економічні та політичні проблеми; не відбувається належним чином модернізація системи вищої професійної освіти та освіти дорослих; не повною мірою вивчається та використовується європейський досвід їхньої організації. Тому необхідною є інтенсифікація міжнародного співробітництва українських та європейських освітніх закладів. Однією із найефективніших форм такої співпраці є освітній і науковий туризм.

Мета статті – вивчити сучасний стан і визначити можливості освітнього та наукового туризму для підвищення професійного рівня викладачів українських педагогічних університетів, а також окреслити наявні умови та перспективи організації наукового туризму для закордонних колег. У дослідженні використано такі *методи*: описовий аналіз визначень і суті поняття наукового та освітнього туризму; порівняльний аналіз освітнього та наукового туризму в Україні та за кордоном; кількісний та якісний аналіз актуальних пропозицій країн Європи щодо програм наукового стажування викладачів вищої школи; аналіз розширення спектру функцій викладача об'єднаної Європи; спостереження за професійною діяльністю викладачів в умовах європейської інтеграції; опитування викладачів щодо чинників вибору місця наукового туризму; прогнозування можливостей організації наукового туризму в українських університетах для закордонних колег.

Теоретичною основою дослідження стали Закон України «Про

вищу освіту» (2014), Педагогічна Конституція Європи (2013), Стратегія розвитку Національної академії педагогічних наук України на 2016-2022 роки (2016), Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів (2013), а також результати наукових досліджень європейських вчених, що стосуються визначення сутності й особливостей організації наукового та освітнього туризму в Європі (Brent, 2003; Laarman & Perdue, 1980; Holbrook & Hirschman, 1982; Ilyina & Mieczkowski, 1992; Kujawinski, 2018; Laing, 2010; Pichlerová, 2007; Molokacova & Molokac, 2011; Bourlon & Torres, 2016; Ivanov & Tashlai, 2014).

Аналіз останніх досліджень. Формування міжнародного ринку освітніх послуг і його розвиток на початку XXI століття призвели до злиття двох самостійних галузей економіки – освіти й туризму. У структурі ринку туристичних послуг виокремився самостійний напрям – міжнародний освітній туризм, особливістю якого є масовість, а не елітарність.

Різні аспекти взаємодії туристичного бізнесу з освітніми установами, позитивні ефекти від такої взаємодії та перспективні напрями розвитку освітнього туризму у XXI столітті представлені в колективній монографії Брента, Карра та Купера «*Managing educational tourism*» [7, с. 146]. Вчені зокрема зазначають, що завдяки освітньому туризму людина отримує нові знання, корисний досвід, підвищує свою кваліфікацію, розширює ділові контакти, пізнає звичаї та культуру місцевого населення. Освітні тури дозволяють людям більш шанобливо ставитися один до одного, поважати й цінувати всі країни. Освітній туризм тут визначається як «поїздки окремих індивідів або їх груп у певні регіони і країни з метою отримання освітніх послуг за визначеними програмами». Отримання подібних освітніх послуг підвищує цінність людини як професіонала на ринку праці. Дослідники виокремлюють такі ознаки освітнього туризму: подорож, упродовж якої мандрівник навчається в певній сфері; подорож, у якій освіта є головною метою; доходи від освітнього туризму йдуть на підтримку економіки країни; завдяки розвитку освітнього туризму з'являються нові робочі місця; освітній туризм є допоміжним засобом для розвитку суспільства.

Поєднання освіти й відпочинку за кордоном робить освітній туризм усе більше затребуваним. Хороші комерційні результати стимулюють різноманітність і якість пропозицій на ринку міжнародних освітніх послуг. Проаналізувавши такі явища, як міжнародна академічна мобільність, освітні й наукові туристичні поїздки, ми прийшли до висновку, що міжнародний освітній туризм нині розвивається з урахуванням специфіки академічних обмінів у галузі освіти з опорою на розвинену інфраструктуру туристичної галузі.

Освітній туризм охоплює навчальні поїздки з метою вивчення іноземної мови, тих чи інших загальноосвітніх/спеціальних предметів; ознайомлювальні поїздки до установ, організації, підприємств; участь у семінарах, конференціях, з'їздах, конгресах, творчих майстернях і майстер-класах, метою яких є обмін досвідом й отримання нової професійно важливої інформації; екскурсійно-ознайомчі подорожі по різних містах, природних зонах і країнах [1, с. 203].

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «науковий туризм» уперше з'явився 1980 р. у роботі Яна Лаармана та Річарда Перд'ю «*Tropical Science and Tourism: The Case of OTS in Costa Rica*», де науковий туризм, протиставлявся звичайній науковій експедиції та визначався як «цілеспрямована робота дослідника в іншій країні без використання належного технічного оснащення» [12, с. 33].

У 1982 р. Моріс Холбрук, Елізабет Хіршман у роботі «*The Experiential Aspects of Consumption: Consumer Fantasies, Feelings, and Fan*» зробили спробу розглянути феномен наукового туризму з точки зору теорії споживання, зазначаючи, що «науковий турист» (дослідник, науковець, викладач) не лише споживає туристичний досвід, відвідуючи (одноосібно або колективно) закордонні університети, дослідницькі центри, лабораторії, інші цікаві з наукової точки зору місця. Він також вимагає, щоб здобутий туристичний досвід і пов'язані з ним конкретні туристичні послуги відповідали його найкращим очікуванням. Тобто, «науковий турист» є не лише споживачем пізнавального досвіду, а й активним учасником, що безпосередньо впливає на організацію процесу пізнання [8, с. 137].

Дослідники І. Ільїна та З. Мечковський у статті «*Developing scientific tourism in Russia*» взагалі трактують науковий туризм як «спосіб отримання нових знань і практичних навичок без суттєвих фінансових витрат» [9, с. 329].

Публіцист і популяризатор науки Пітер Куявінський у статті для *The New York Times* «*Colliders, Sundials and Wonder: When Science Is Your Destination*» називає науковий туризм «специфічною формою туризму, що має відношення до наукової практики та приносить зиск не лише науці, а й туристичній галузі, адже статті (роботи), написані за результатами такої туристичної подорожі, мають не лише наукову цінність, а й активно сприяють популяризації місць (країн, міст, університетів), які відвідали туристи-дослідники» [11].

Визначення наукового туризму представлено в роботі Дж. Ліанг «*Science Tourism: Exploring the Potential for Astrobiology Funding and Outreach*». На думку науковця, «успішний науковий туризм не лише містить усі атрибути звичайного туризму, а й висуває підвищені вимоги до рівня «обслуговуючого персоналу» (гідів, лекторів, наукових співробітників)

і технічного забезпечення наукового туру [13, с. 5047].

Схожої думки дотримується Магдалена Піклерова, стверджуючи в статті «*Scientific Tourism Development in the Slovak Carpathians*», що «в основі наукового туризму лежить задоволення дозвіллевих, культурних та освітніх потреб індивіда або групи людей, зацікавлених у певній науковій проблематиці». Дослідниця впевнена, що головними складовими частинами наукового туризму є, по-перше, високо кваліфіковані наставники, експерти, які дають зрозумілі та вичерпні пояснення щодо проблематики наукового туру; по-друге, добре налагоджена туристична та наукова інфраструктура, починаючи від трансферу, поселення і харчування, закінчуючи сучасним науковим обладнанням, програмно-методичним забезпеченням (включаючи мультимедійні засоби та різноманітну наочність), репрезентативністю й доступністю курсів, програм, екскурсій тощо [15, с. 252].

Л. Молокачова та С. Молокач у своїй праці «*Scientific Tourism: Tourism in Science or Science in Tourism?*» стверджують, що наукові туристи використовують найсучаснішу аудіовізуальну та комп'ютерну техніку для проведення лекцій, занять, семінарів, а серед наукових туристів часто можна зустріти не лише вчених-дослідників, а й викладачів, вчителів, аспірантів і магістрантів, які зацікавлені в програмах міжнародного наукового стажування. «Отримані під час наукового туристичного туру нові знання, навички, інформацію вони активно використовують у подальшій практичній професійній діяльності, таких чином науковий туризм набуває статусу туризму освітнього» [14, с. 43].

На нашу думку, найбільш точно й універсальне визначення цього терміну пропонують Фаб'єн Бурлон і Робінсон Торрес у статті «*Scientific tourism, a tool for tourism development in Patagonia*», зазначаючи, що «науковий туризм – це своєрідна ніша в межах альтернативних форм туризму, що поєднує в собі особливості культурно-дозвіллевого, рекреаційного, пригодницького, експериментального й освітнього туризму. Це різновид, який не лише генерує, але й розповсюджує (через публікації, звіти, статті) набуті туристами враження, досвід, задоволення, знання та навички, а тому є більш продуктивним і привабливим, у порівнянні із багатьма традиційними формами туризму» [6].

Отже, минуло майже 40 років з моменту появи, а термін й досі не отримав єдиного офіційного визначення і, відповідно до різних наукових джерел, може набувати різних трактувань. Проаналізувавши найбільш поширені варіанти, ми дійшли висновку, що всі вони, так чи інакше, визначають науковий туризм як різновид звичайного туризму, що здійснюється відповідно до певного наукового завдання, пов'язаного із збиранням даних, проведенням досліджень, додатковим навчанням,

участю в наукових заходах (конференціях, семінарах, симпозиумах), здобуттям нових знань, підвищенням рівня наукової компетентності викладача (дослідника) тощо. Тобто, під цю категорію підпадають будь-які організовані науково-орієнтовані дії, що відбуваються на території іншої держави.

Головною ознакою наукового туризму є орієнтація на здобуття нових наукових знань. Основними формами є закордонні тури з метою: проведення експериментальних досліджень; збору матеріалів і зразків; відвідування науково значущих місць та об'єктів (природних і цивілізаційних пам'яток, музеїв, закладів, дослідницьких центрів, лабораторій, обсерваторій, університетів, підприємств); обміну досвідом шляхом участі в наукових форумах (конференціях, симпозиумах, семінарах тощо); підвищення кваліфікації науковців через навчання в межах наукових програм, проектів, курсів, літніх та зимніх наукових шкіл, таборів тощо.

Останнім часом багато професійних дослідників, і зокрема відомих в усьому світі вчених, цікавляться пропозиціями наукового туризму. Вчених приваблюють провідні закордонні наукові центри, що проводять дослідження у сферах науки, відмінних від їхньої основної наукової спеціалізації. Отже, інколи відомі фізики на нетривалий час стають біологами-початківцями, маститі палеонтологи перетворюються на астрономів, а світила медицини – на педагогів. І робиться це не задля розваги. Таким чином вивчаються нові методики, технології, технічні засоби та обладнання, які потім вірогідно стануть у нагоді під час проведення досліджень у межах основної наукової спеціалізації [15, с. 253]. Отже, науковий туризм набуває все більшої популярності як ефективна форма освіти дорослих, а тому заслуговує на окреме дослідження.

Досвід спостережень демонструє, що не всі викладачі українських університетів готові до кардинальних змін власних професійних функцій. Для багатьох із них характерна надмірна зосередженість на усталених традиціях, закостенілість мислення, стереотипність у професійній позиції. Подолати такі прояви можна лише шляхом неперервного професійного розвитку, саморозвитку та підвищення кваліфікації викладачів. Одним із таких шляхів вважаємо відвідування викладачами вищої школи закордонних науково-освітніх закладів, що уможливорює вивчення передового світового досвіду.

В усьому світі класична система університетської освіти є доволі консервативною. Проте в Україні, як і в багатьох інших пострадянських державах, ця система ще й досі продовжує знімати з себе шар за шаром іржу комуністичного минулого. Вища освіта, наукові дослідження, педагогічні інновації відіграють вирішальну роль у підтримці соціального згуртування, економічного зростання та конкурентоспроможності в

сучасному суспільстві знань. Тому в умовах європейської інтеграції актуальним є аналіз проблем у системі вищої освіти України, пошук шляхів їх розв'язання з урахуванням позитивного досвіду європейських країн. Саме це й намагаються робити українські університети, активізуючи свою діяльність у сфері міжнародного співробітництва.

Швидке накопичення нових знань зумовлює необхідність розвитку міжнародного співробітництва в сфері освіти й науки. Для здійснення цієї мети необхідним є розширення мобільності студентів і викладачів, включаючи регулярні поїздки, академічний обмін студентів і викладачів, проведення міжнародних наукових заходів (конференцій, семінарів тощо).

Активна участь у міжнародній академічній мобільності стала невід'ємною частиною життя європейського наукового співтовариства. Законом України «Про вищу освіту» завдання включення України в міжнародний академічний простір, зокрема європейський, визначено важливою метою, до якої необхідно прагнути. Міжнародна академічна мобільність є показником успішності та визнання, як заслуга окремого науково-педагогічного працівника, так і університету в цілому. Участь у міжнародних програмах включена в систему визначення рейтингів університетів і є обов'язковим пунктом у системі оцінювання професійної діяльності професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти [2].

Проте академічна мобільність представлена в Україні переважно у формі освітнього туризму. З кожним роком до країн ЄС виїжджають для проходження повного чи часткового курсу навчання все більше українських студентів. У той самий час викладачі українських університетів, як показує практика, не проявляють достатньої активності в напрямі участі в науковому туризмі.

В Україні основною ознакою наукового туризму визнано активну участь туриста в процесі наукового туру, а не просто отримання цікавої інформації та споглядання об'єктів, що характерно для пізнавального туризму. Видами наукового туризму є екологічний, етнокультурний і багато інших, а також знайомство з досягненнями науки й техніки, промисловості, сільського господарства, участь у конгресах, симпозіумах, наукових семінарах. Туристичними об'єктами в наукових турах виступають зазвичай природоохоронні території: заповідники, заказники, національні парки, пам'ятки природи.

На нашу думку, коли йдеться про закордонні поїздки викладачів вищої школи, то це саме науковий туризм, оскільки основною його метою є розширення науково-педагогічного світогляду учасників подорожі, обмін науково-професійною інформацією, участь у наукових семінарах, а часто обов'язковим результатом стажування є написання наукової статті. Науковий туризм викладачів вищої школи сприяє зародженню нових

наукових ідей, розширенню наукових і освітніх зв'язків між різними країнами, започаткуванню важливих міжнародних проектів.

Науковий туризм також приносить значні доходи країні, яка приймає туристів-науковців. Тому науковий туризм (закордонне стажування викладачів, міжнародні конференції, симпозиуми та ін.) разом з освітнім (академічна мобільність студентів) нині стають найбільш перспективною та високорентабельною галуззю туризму. Його частка в міжнародному туристичному обміні за останні роки значно зростає. За наявними оцінками, учасники міжнародних наукових заходів складають 6 - 7% загальної кількості іноземних тимчасових відвідувачів, і на їх частку припадає близько 10% валютних надходжень від туризму [10, с. 44].

Зазначимо, що не лише економічна роль наукового туризму сприяє його привабливості. Завдяки спілкуванню педагогів з різних країн відбувається ефект вирівнювання ступенів поінформованості про досягнення в сфері інноваційної педагогіки, інтеріоризації однакових загальноцивілізаційних цінностей, що все разом створює особливу соціально-психологічну реальність – міжнародне педагогічне партнерство. Науковий туризм у рамках роботи конференцій, конгресів, симпозиумів, семінарів, літніх/зимних шкіл сприяє встановленню нових ефективних контактів між представниками світової інтелектуальної еліти, незалежно від геополітичного чи соціального статусу кожного окремого туриста, що здійснює поїздку з науковою метою.

Таким чином, наукова подорож задля вивчення практичного досвіду закордонних колег сприяє не лише підвищенню рівня професійної компетентності українського викладача та зростанню його індивідуальних показників наукової діяльності, а й підвищує імідж наукових і науково-освітніх установ, які організовують, чи беруть участь у таких заходах. Завдяки цьому в українських ЗВО за останні роки значно активізувалась робота в напрямі організації наукового туризму. Наприклад, упродовж останніх 3-х років майже третина викладачів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського взяли участь у закордонних подорожах наукового спрямування.

Звертаємо увагу, що під час практичного здійснення міжнародних зв'язків і контактів, зокрема, організації виїздів своїх працівників до зарубіжних закладів (закордонні відрядження (стажування), українські заклади мають керуватися, насамперед, корисністю цих поїздок як для самих університетів, так і для вітчизняної системи освіти і науки в цілому. У Вінницькому державному педагогічному університеті нещодавно введена система звітності за результатами наукових поїздок, однією з форм якої є доповідь співробітника на засіданні ректорату, або вченої ради університету (факультету). Мета такої доповіді – ознайомити викладацький

склад університету з основними ідеями та особливостями організації вищої освіти в європейських університетах, проаналізувати окремі переваги та недоліки, визначити, що із закордонного досвіду варто імплементувати на теренах України. Ця система звітності вже довела свою ефективність.

Як показує практика, серед висновків, які найчастіше роблять викладачі за результатами відвідування закордонних науково-освітніх закладів, є такі:

- навчальні плани й програми в європейських університетах формуються відповідно до запитів студентів і вимог сучасного суспільства;
- в європейських університетах створюються максимально комфортні умови для навчання студентів, зокрема й для осіб з інвалідністю;
- навчальні лабораторії з точних наук обладнуються найсучаснішими приладами для проведення наукових досліджень;
- освітній процес організується з використанням інноваційних педагогічних технологій;
- перевага в навчанні надається проектній діяльності студентів і командній роботі.

Ще один висновок, зроблений нашими «науковими туристами», вказує на необхідність поліпшувати підготовку до зарубіжних наукових турів, особливо іншомовну. З цією метою у Вінницькому державному педагогічному університеті створено Центр іноземних мов, одним із завдань якого стало підвищення рівня англomовної компетентності професорсько-викладацького складу університету (здебільшого фахівців з немовних спеціальностей). Метою діяльності Центру є реалізація основних положень гуманітарної політики держави в частині популяризації соціальної значущості володіння іноземними мовами, а також поширення й підтримка англійської мови в Україні як одного з головних засобів міжкультурного спілкування.

Діяльність Центру регламентується відповідним Положенням університету, а навчальна робота здійснюється висококваліфікованими викладачами факультету іноземних мов. Ефективності роботи сприяє використання сучасних навчально-методичних комплексів і новітніх освітніх технологій, використання належної матеріально-технічної бази. Діяльність співробітників Центру здебільшого пов'язана із:

- розробкою програм іншомовної підготовки слухачів на основі вимог Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти (CEFR), відповідних кваліфікаційних стандартів, а також її реалізацією шляхом застосування ефективних лінгводидактичних технологій;
- забезпеченням якісної іншомовної підготовки слухачів, їх озброєнням ефективними прийомами самоосвіти, а також засобами

психологічної саморегуляції лінгвопізнавальної діяльності;

- інформаційною роботою з навчальними структурними підрозділами університету з метою популяризації вивчення англійської мови;

- сприянням міжнародному співробітництву та встановленню зв'язків з іншими закордонними закладами освіти, науковими установами, міжнародними організаціями.

Упродовж 2016-2019 рр. за програмами підготовки Центру підвищили рівень іншомовної компетентності 95 викладачів і 368 студентів університету (по закінченні програм слухачам видається сертифікат затвердженого зразка). Діяльність Центру має перспективи до подальшого розгортання, зважаючи на зростаючі вимоги щодо рівня іншомовної підготовки сучасних фахівців.

Окрім того, колеги зазначають, що задля збагачення професійного досвіду потрібно розширювати географію країн, які варто відвідати з науковою метою. Аналіз спектру пропозицій закордонних наукових турів, орієнтованих на викладачів з пострадянських країн, показав, що найбільша кількість надходить з боку найближчих сусідів – Польщі, Словаччини, Чехії, Румунії. Тому й не дивно, що переважна більшість українських науково-педагогічних працівників відвідують саме ці країни. У випадку Вінницького державного педагогічного університету – понад половина з усіх наукових турів припадає на освітні заклади Польщі.

Для визначення основних факторів привабливості тих чи інших науково-педагогічних турів ми проаналізували тематику семінарів, умови проживання, особливості трансферу, культурну програму та загальну цінову політику окремих освітніх програм, а також методом опитування викладачів з'ясували, який із згаданих чинників став вирішальним у виборі того чи іншого наукового туру. Отже, останнім часом українські викладачі зацікавились пропозиціями щодо відвідування наукових, освітніх, культурних установ Болгарії та країн Балтії (Литви, Латвії, Естонії). Передовий досвід цих держав становить значний інтерес, насамперед, через суттєву подібність до України за соціальними, історико-політичними, соціально-економічними, освітніми умовами. На початку XXI ст. вони стали членами Європейського Союзу завдяки глибокому реформуванню як соціальної й економічної систем, так і систем підготовки фахівців. У тому ж напрямі рухається і Україна, тому вивчення досвіду болгарських і балтійських освітян важко переоцінити.

Аналіз пропозицій, тематика семінарів, що пропонуються науково-педагогічним працівникам, є досить актуальною, а тому викликає ширший інтерес у багатьох педагогів-науковців. Наших колег зазвичай цікавлять питання, що пов'язані з інтернаціоналізацією навчального процесу в

університетах; академічною мобільністю викладачів і студентів; інноваційними методами й технологіями у навчальному процесі; інтеграцією науки та практики; науково-педагогічним розвитком та підвищенням кваліфікації фахівців; вивченням передового досвіду в організації дистанційного навчання; розробкою нових методик проведення дистанційних лекційних курсів та ін.

Окрім навчальних семінарів, інколи в програмах закордонних візитів передбачена участь у науково-практичних конференціях, виконання наукових проектів, написання наукових публікацій, читання лекцій для місцевих студентів, участь у наукових круглих столах кафедр, участь у підготовці міжнародних грантових проектів і програм, участь у складі рецензійних груп і редакційних колегіях, участь у міжнародних майстер класах, конференціях і наукових фестивалях тощо. Культурна програма традиційно включає екскурсії на природні та культурні об'єкти, відвідування виставок, різних навчальних закладів. Цінова політика інколи суттєво відрізняється, що зумовлено різною тривалістю стажування та умовами трансферу й проживання.

За результатами опитування викладачів, визначальним чинником у виборі місця стажування є не лише наукова, а й туристична привабливість країни, міста, закладу. А це означає, що Україна має значні шанси бути привабливою для туристів-науковців і в цьому аспекті.

Отже, ще одним, на нашу думку, головним, висновком, який зробили наші викладачі, стало глибоке переконання в тому, що українські університети також мають наукові та освітні здобутки, якими могли б поділитись із закордонними колегами. Саме тому, на нашу думку, аналіз успішного розвитку наукового туризму в країнах Європи є досить актуальною темою, дослідження якої дозволить виявити подібні напрями й перспективи розвитку наукового туризму в Україні.

Аналіз історії та рівня сучасного розвитку наукового туризму в Україні доводить, що наявна ресурсна база, яка представлена не лише науково-освітніми закладами, а й природними та історичними ресурсами, дає підстави для швидкого розвитку наукового туризму в Україні. Українські ЗВО часто організують міжнародні конференції та конгреси з різних сфер науки, до участі в яких запрошуються науковці інших країн. Проте, як показав статистичний аналіз, кількість іноземних учасників (включаючи заочну участь) на таких форумах не сягає і 5%, а готових відвідати Україну з науковою метою ще менше. Причини такої ситуації різні: економічні, політичні, соціальні та інші. І якщо іноземних науковців можна привабити теоретичними науковими досягненнями в окремих сферах, цікавими з точки зору науки природними об'єктами, то застаріле обладнання, недосконала інфраструктура, низький рівень туристичних послуг відлякує

потенційних туристів-науковців. Констатуємо також цілковиту відсутність бренда «наука в Україні» та «освіта в Україні». Це означає, що науковий туризм в Україні потребує системного підходу, вироблення відповідної стратегії його розвитку на основі об'єднання зусиль науковців і практиків, які представляють сфери освіти, науки, туризму та дотичних галузей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Є підстави вважати, що Україна також має значний потенціал у сфері наукового туризму. Створення наукових турів у містах України може сприяти розвитку дружніх відносин з іншими країнами та формуванню ефективного співробітництва в інших галузях економіки. Розвиток наукового туризму позитивно вплине на якість життя місцевого населення, уможливить створення нових робочих місць у туристичній сфері, а також допоможе зменшити рівень безробіття в країні.

Науковий туризм загалом є важливою складовою міжнародного співробітництва та міжкультурної взаємодії, тому цінність цього явища і його внесок в економіку не можна недооцінити. Крім того, організація наукового туризму в Україні зможе збільшити привабливість українських університетів для іноземних студентів. В українській освіті зацікавлені студенти азіатських, арабських і африканських країн. На сьогоднішній день у світі вони представляють величезний цільовий сегмент, який може бути задіяний в економіці, освіті, соціокультурних процесах. Крім цього, система освіти України володіє й іншим видом туристського потенціалу, тобто може успішно використовуватися як елемент наукового туризму залучення туристичних потоків викладачів і науковців.

Для того, щоб відреагувати на загальноосвітову тенденцію міграції студентської молоді, а також привабити представників міжнародної наукової спільноти, потрібно вжити ряд організаційних заходів. Основним завданням визначаємо розроблення рекламних заходів, що презентують світу наші наукові та освітні здобутки. Потрібно також розвивати інфраструктуру та заохочувати діяльність інститутів, університетів, науково-дослідних центрів, спрямовану на освітнє та наукове міжнародне співробітництво, здебільшого на організацію наукового туризму.

Тому до подальших напрямів дослідження відносимо аналіз можливостей українських університетів у сфері організації наукового туризму для викладачів і науковців з інших країн.

Список використаних джерел

1. Агеева, О. А. (2011). Управление развитием образовательного туризма. Инновации и инвестиции. №3 (19). С. 201-205.

2. Закон України «Про вищу освіту» (2014). Відомості Верховної Ради України. № 1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556->

18/ed20150529

3. Ничкало, Н. Г. (2008). Развитие профессиональной освіти і навчання в контексті європейської інтеграції. Педагогіка і психологія. № 1. С. 57-69.

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (2015) (ред. від 30.11.2015). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

5. Халаявка, М. (2016). Історія та стан розвитку наукового туризму в Україні. Східноєвропейський історичний вісник. № 1. С. 100-105.

6. Bourlon, F., Torres, R. (2016). Scientific tourism, a tool for tourism development in Patagonia. LabEx ITEM Innovation and Mountain territories. Paper presented at the Second International Winter School, 27-29 January 2016, Autrans (France) URL : <https://labexitem.hypotheses.org/177>

7. Brent, W.R., Carr, N., Cooper, C.P. (2003). Managing educational tourism. London : Cromwell Press. 260 p.

8. Holbrook, M.B., Hirschman, E.C. (1982). The Experiential Aspects of Consumption: Consumer Fantasies, Feelings, and Fun. The Journal of Consumer Research. Vol. 9. P. 132-140. URL : https://www.mastermarketing.dauphine.fr/fileadmin/mediatheque/masters/master204/documents/Holbrook_-_10.pdf

9. Ilyina, L., Mieczkowski, Z. (1992) Developing Scientific Tourism in Russia. Tourism Management. Vol. 13. (3), S. 327-331. URL : <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/026151779290106H?via%3Dihub>

10. Ivanov, S., Tashlai I. (2014). Educational tourism – the case of Eastern European students: driving forces, consequences, and effects on the tourism industry. Tourism Today, Vol. 14. S. 37-54. URL : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id= 2585897

11. Kujawinski, P. (2018). Colliders, Sundials and Wonder: When Science Is Your Destination. The New York Times, May 28. URL : <https://www.nytimes.com/ 2018/05/28/travel/science-tourism-cern-fermilab.html>

12. Laarman, J.G., Perdue, R.R. (1980). Tropical science and tourism: The case of OTS in Costa Rica. Tourism Management. Vol. 10(1). P. 29-38.

13. Laing, J. H. (2010). Science tourism: exploring the potential for astrobiology funding and outreach. Evolution and Life: Surviving Catastrophes and Extremes on Earth and Beyond. Paper presented at Astrobiology Science Conference, April 26-20, 2010. League City, Texas. P. 5047-5048. URL : <https://www.lpi.usra.edu/meetings/ abscon2010/pdf/5047.pdf>

14. Molokacova, L., & Molokac S. (2011). Scientific tourism: tourism in science or science in tourism? Acta Geoturistica. Vol. 2 (1). P. 41-45. URL : https://geotur.tuke.sk/ pdf/2011/n01/06_Molokacova_v2_n1.pdf

15. Pichlerová, M. (2010). Scientific Tourism Development in the

Slovak Carpathians. Ecotourism and sustainable development in the Carpathians. Paper presented at the International Conference. October 10-12. 2010. Carpathian Biosphere Reserve. Rakhiv, Ukraine. 251-254.

References (translated and transliterated)

1. Ageeva, O.A. (2011). Management of the Educational Tourism. *Innovatsii i investitsii*, № 19 (3), 201-205. (in Russian)
2. The Law of Ukraine «On Higher Education», 1556-VII. (2014). Verkhovna Rada of Ukraine Secretariat. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (in Ukrainian)
3. Nychkalo, N. G. (2008). Development of the Professional Education and Learning in the Context of European Integration. *Pedagogika i psykhologia*. № 1. C. 57-69. (in Ukrainian).
4. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their member states, of the one part, and Ukraine, of the other part (2014). *Official Journal of the European Union*. L 311/1. 31.10.2014. Brussels. (in English)
5. Khaliavka, M. (2016). History and Development of Scientific Tourism in Ukraine. *Shidnoevropeiskiy istorychyi visnyk*. 1, 100-105. (in Ukrainian)
6. Bourlon, F., Torres, R. (2016). Scientific tourism, a tool for tourism development in Patagonia. *LabEx ITEM Innovation and Mountain territories*. Paper presented at the Second International Winter School, 27-29 January 2016, Autrans (France) URL : <https://labexitem.hypotheses.org/177> (in English)
7. Brent, W.R., Carr, N., Cooper, C.P. (2003). *Managing educational tourism*. London : Cromwell Press. 260 p. (in English)
8. Holbrook, M.B., Hirschman, E.C. (1982). The Experiential Aspects of Consumption: Consumer Fantasies, Feelings, and Fun. *The Journal of Consumer Research*, Vol. 9, 132-140. URL : https://www.mastermarketing.dauphine.fr/fileadmin/mediatheque/masters/master204/documents/Holbrook_-_10.pdf (in English)
9. Ilyina, L., Mieczkowski, Z. (1992) Developing Scientific Tourism in Russia. *Tourism Management*. Vol. 13 (3). P. 327-331. URL : <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/026151779290106H?via%3Dihub> (in English)
10. Ivanov, S., Tashlai, I. (2014). Educational tourism – the case of Eastern European students: driving forces, consequences, and effects on the tourism industry. *Tourism Today*. Vol. 14. P. 37-54. URL : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2585897 (in English)
11. Kujawinski, P. (2018). Colliders, Sundials and Wonder: When Science Is Your Destination. *The New York Times*, May 28, 2018. URL : <https://www.nytimes.com/2018/05/28/travel/science-tourism-cern-fermilab.html> (in English)
12. Laarman, J.G., Perdue, R.R. (1980). Tropical science and tourism: The case of OTS in Costa Rica. *Tourism Management*. Vol. 10(1). P. 29-38. (in English)

13. Laing, J. H. (2010). Science tourism: exploring the potential for astrobiology funding and outreach. *Evolution and Life: Surviving Catastrophes and Extremes on Earth and Beyond*. Paper presented at Astrobiology Science Conference, April 26-20, 2010, League City, Texas. P. 5047-5048. URL : <https://www.lpi.usra.edu/meetings/abscicon2010/pdf/5047.pdf> (in English)

14. Molokacova, L., & Molokac, S. (2011). Scientific tourism: tourism in science or science in tourism? *Acta Geoturistica*. Vol. 2 (1), 41-45. URL : https://geotur.tuke.sk/pdf/2011/n01/06_Molokacova_v2_n1.pdf (in English)

15. Pichlerová, M. (2010). Scientific Tourism Development in the Slovak Carpathians. *Ecotourism and sustainable development in the Carpathians*. Paper presented at the International Conference, October 10-12, 2010. Carpathian Biosphere Reserve. Rakhiv, Ukraine, 251-254. (in English)

UDC 37:172.4:[001:(045/046)]

Jankowska Dorota M. – Doktor nauk humanistycznych, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie (Poland)
E-mail: djankowska@aps.edu.pl

EDUKACJA DLA POKOJU – EDUKACJĄ W DIALOGU

Янковська Дорота М. – доктор гуманітарних наук, Академія педагогіки спеціальної імені Марії Гжегожевської у Варшаві (Республіка Польща)
E-mail: djankowska@aps.edu.pl

ОСВІТА ДЛЯ МИРУ – ОСВІТА В ДІАЛОЗІ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність порушеної проблеми. Автор звертає увагу на зростання значення освіти для миру у XXI столітті. Доводить, що доцільно освіту для миру розглядати у поєднанні із освітою у діалозі. Для обґрунтування цієї тези було проведено лексичний аналіз термінів «мир» та «діалог». З'ясовано, що категорія миру зустрічається у різних значеннях: мир суспільний (зовнішній та внутрішній, що розглядається з точки зору стану суспільної угоди між членами груп, партій, націй, тобто мирне співжиття, протилежністю якого є війна, конфлікт, смута тощо) та мир індивідуальний (психологічний та духовний спокій, протилежністю якому є внутрішня тривога, страх, дисгармонія, незадоволення). Виокремлено також кілька важливих конотацій - термін діалог: інформаційний діалог, діалог перемовин, діалог, що поглиблює розуміння (герменевтичний) та особистий діалог. Автор показала, що для